

METODE MODERNE DE EVALUARE

Dorin Afanas, conf. univ. dr.

Universitatea de Stat din Tiraspol

Abstract: *The article below approaches the problem of assessment by means of modern methods which should be complementary to the traditional ones, thus offering the teacher much more freedom towards the product of students' activity. Modern methods of assessment suppose a higher rank of active participation and, at the same time, contribute to the increase of students' interest in their own formation and cognitive development.*

Key words: assessment, modern methods, active participation, systemic observation, report, project, portofolio, investigation, questionnaire.

Introducere

Trecerea de la învățământul tradițional la învățământul modern este, din perspectiva practicilor evaluative, un proces inovațional, care nu presupune o separare totală față de trecut, ci mai degrabă promovarea unor atitudini pozitive față de schimbare, o preluare critică a ceea ce este valoros în tradiția învățământului național și o continuă acțiune de inovare.

Metodele moderne de evaluare au un caracter complementar sau alternativ în sensul că vin să întregască gama de metode tradiționale. Ele sunt utile în evaluarea cunoștințelor elevilor din punctul de vedere al unei mai mari libertăți a profesorului. Mulți pedagogi sunt de părere că învățământul a insistat o perioadă destul de mare pe acțiuni și procedee care puneau în prim-plan memoria, elevii dețineau un bagaj mare de cunoștințe din care nu foloseau decât o mică parte mai târziu, fiind dependenți de judecata altora. De aceea se insistă astăzi pe promovarea metodelor ce implică participarea activă și, prin urmare, pe interesul direct al studentului în propria formare și dezvoltare cognitivă. În primul rând, trebuie asigurată sensibilizarea și crearea situațiilor de receptivitate, întrucât implicarea personală într-o experiență determină reacții și o activitate personală mai intensă, ceea ce are drept consecință activizarea subiectului. Cercetările au reliefat că atât atenția, cât și informațiile ce se vehiculează sunt reținute în modul următor: 10% din ceea ce auzim, 30% din ceea ce vedem, 50% din ceea ce auzim și vedem simultan, 80% din ceea ce spunem, 90% din ceea ce spunem și facem să urmărim produsele activității noastre personale sau în care suntem implicați.

1. Observația sistematică a elevului față de activitatea școlară

Observarea sistematică a comportamentului elevului față de învățare și față de școală în general are la bază motivația de cunoaștere a personalității elevului, a intereselor și preocupărilor lui vizavi de activitatea școlară, atitudinile sociale și comportamentul în public. Această metodă presupune realizarea unui plan de desfășurare a observației pe o perioadă de timp, având drept scop o bună pregătire a cadrului didactic în vederea observării (lansarea unor ipoteze, documentarea în problemă, precizarea obiectivului, pregătirea instrumentelor necesare) precum și efectuarea observării propriu-zise.

Avantajul acestei metode este de natură psihopedagogică. Ea scoate la iveală comportamentele reale din clasă, fiind foarte utilă în cazul elevilor cu necesități speciale. Dezavantajul ei constă în faptul că este prea subiectivă, cronofagă și reclamă utilizarea altor metode de evaluare. Instrumentele cele mai frecvente utilizate sunt:

- fișa de evaluare/caracterizare psihopedagogică;
- scara de clasificare;
- lista de control;
- grila de apreciere.

Exemplu de fișă de evaluare

Clasa: a IX-a.

Numele elevului:

Disciplina: Matematică

Data:

Eveniment

La ora de matematică li s-a cerut elevilor să răspundă ce înțeleg ei prin monotonia unei funcții, iar elevul Alexandru nu era atent, așa că a fost trecut la tablă să explice noțiunea de funcție monotonă în baza definiției sau a interpretării geometrice. Deși a avut destul timp ca să poată desena câteva exemple de funcții, la care se poate studia ușor monotonia, nu a putut desena. După ce i s-a spus definiția și modalitatea de a determina monotonia unei funcții, a reușit să verifice algebric monotonia pentru o funcție simplă.

Interpretare:

Lipsa de atenție generează o slabă aprofundare a noțiunilor teoretice pe care elevul nu le poate transpune într-un limbaj logic și nu le poate concretiza practic în rezolvarea problemelor. Dovedește o relativă capacitate de calcul algebric pentru un nivel mediu, însă nu aprofundează pentru un nivel optim.

Exemplu de întrebări în care apare scara de clasificare, ce determină frecvența cu care apare un anumit comportament:

Lucrezi suplimentar la matematică și rezolvi probleme în afară de cele date de profesor ca temă pentru acasă?

- a) totdeauna ;
- b) frecvent;
- c) ocazional;
- d) rar;
- e) niciodată;

Elevii trebuie să primească un număr mai mare de probleme ca temă pentru a realiza o aprofundare a materiei:

- a) puternic acord;
- b) acord;
- c) neutru;
- d) dezacord;
- e) puternic dezacord.

Lista de control/verificare indică profesorului existența sau lipsa unui anumit comportament.

Exemplu de listă de control/verificare.

Atitudinea față de activitatea în grup/pe echipe	DA	NU
A urmat instrucțiunile		
A cooperat cu ceilalți		
A dat explicații pertinente celorlalți		
A încercat să-și clarifice neînțelegerile		
A dus activitatea până la capăt		
A încercat activități noi		
Are capacitate de inițiativă		

În timpul procesului de predare efectivă, profesorii simt nivelul de receptare al elevilor față de materia predată, permițând astfel o adaptare a demersului instructiv-educativ. Pot scoate în evidență elevii care gândesc și rețin mai repede sau pe cei care au nevoie de mai multe explicații. De asemenea, o verificare continuă a temei nu poate decât să ducă la o stimulare a elevilor de a se autoevalua și de a se corecta în vederea ameliorării cunoștințelor. Valorificarea greșelilor comise de elevi și chiar de profesori reprezintă „motorul” învățării, iar a selecta toate micile greșeli inerente unui proces instructiv nu este ușor de realizat și nici nu reprezintă un imperativ.

Este bine de semnalat clasei acele greșeli tipice pe care le comit unii elevi. Este necesar să găsim momentul oportun pentru a-i face să descopere singuri greșelile pe care le pot comite. De exemplu, în cazul simplificării unei fracții li se poate cere elevilor să spună care din cele două variante prezentate mai jos este corectă:

expresia $\frac{5x-10}{5x^2-25x+30}$ prin simplificare devine: a) $\frac{x}{5x-15}$ sau b) $\frac{1}{x-3}$.

2. Referatul

Referatul constituie acel instrument care identifică nivelul de performanță individuală al elevilor pentru o anumită temă dintr-o activitate. Acestea pot fi de două tipuri: referatul de investigație științifică și cel de documentare bibliografică.

Referatul, util îndeosebi elevilor de la clasele mari pentru o evaluare semestrială, poate fi utilizat și ca evaluare continuă, adică pe parcursul semestrului, având un puternic caracter formativ-creativ pentru elevii motivați în activitatea respectivă precum și un caracter sumativ, întrucât se realizează pe o perioadă mai lungă de timp și este nevoie de utilizarea unui ansamblu de cunoștințe, abilități, atitudini, priceperi etc. Tema referatului poate îngloba o parte de conținut destul de mare din programa unui curs sau poate extinde acest conținut și pentru alte discipline, asigurând astfel un caracter interdisciplinar și transdisciplinar, direcție pe care învățământul național tinde să o susțină. Referatul trebuie să aibă următoarea structură:

1. Pagina de titlu cu numele școlii, al temei, al elevului, al clasei din care face parte;
2. Cuprinsul;
3. Introducerea;
4. Dezvoltarea elementelor de conținut;
5. Concluziile;
6. Bibliografia;
7. Anexele.

Profesorul este cel care trebuie să facă cunoscut elevilor criteriile care stau la baza notării referatului, astfel ar trebui luate în considerație:

1. *Validitatea* – respectarea de către elev a structurii referatului și existența concordanței dintre tema propusă și modul de abordare a acesteia;
2. *Modul de elaborare* – existența unui demers logic, coerent în argumentarea ideilor care să aibă la bază cunoștințe docimologice și care să genereze ipoteze și concluzii corecte;
3. *Calitatea conținutului* – aplicarea de către elev a unor criterii calitative în selectarea surselor și a informațiilor folosite în referat precum și modalitatea de prelucrare și integrare a lor în situații potrivite;
4. *Creativitatea* – modul în care intervin aspectele de noutate în interpretarea fie a ideilor care apar, fie a modalității de realizare a conținutului și a strategiei de lucru;
5. *Redactarea* – stabilirea unui demers corect din punct de vedere ortografic și ortoepic și o bună capacitate de sinteză a informațiilor.

3. Proiectul

Proiectul se constituie ca o metodă de evaluare mai amplă, realizată individual sau în grup pe o perioadă mai mare de timp, având la bază motivația elevilor pentru un anumit subiect, ceea ce reprezintă o formă de evaluare puternic motivantă pentru aceștia. Se permite astfel evaluarea unor capacități superioare ale elevilor, atitudini, aptitudini, deprinderi, strategia evaluativă funcționând la nivel de proces prin faptul că elevii cooperează, experimentează, descoperă și prelucrează informațiile și prin faptul că, la nivel de produs, „reflectă efortul individual, de grup, reprezintă expresia performanței individuale și de grup, constituie dovada implicării personale și a interesului pentru împlinirea unui parcurs colectiv” [2, pag.14].

Proiectele pot fi disciplinare (sau pluridisciplinare), asigurând aprofundarea și extinderea activității de învățare din clasă, precum și proiecte cu caracter socio-cultural: spectacole, excursii tematice, proiecte comunitare, acțiuni ecologice, confecționarea de material didactice etc. Etapele realizării unui proiect sunt:

1. Alegerea temei.
2. Planificarea activității:
 - stabilirea obiectivelor proiectului;
 - formarea grupelor;
 - alegerea de către fiecare elev/grup a subiectului în cadrul temei proiectului;
 - distribuirea responsabilităților în cadrul grupului;
 - identificarea surselor de informare.

3. Cercetarea propriu-zisă.
4. Realizarea materialelor.
5. Prezentarea rezultatelor cercetării sau a materialelor.
6. Evaluarea [3, pag.140].

Structura unui proiect poate fi:

1. Pagina de titlu cuprinzând tema proiectului, numele autorului, perioada în care s-a elaborat proiectul.
2. Cuprinsul care include titlul, capitolele, subcapitolele.
3. Introducerea, o prezentare sintetică a conținutului.
4. Dezvoltarea elementelor de conținut.
5. Concluziile, sugestiile etc..
6. Bibliografia.
7. Anexe.

Criteriile generale care stau la baza evaluării proiectului vizează:

Calitatea proiectului:

1. Validitatea proiectului (dacă acesta este adecvat temei și urmărește să acopere unitar și coerent conținutul tematic) .
2. Completitudinea proiectului (dacă se regăsesc în cadrul proiectului competențele și abilitățile de ordin teoretic).
3. Elaborarea și structurarea proiectului (evidența demersului științific prin raportare la rigoare, logică și coerență, precum și corectitudinea ipotezelor și a concluziilor).
4. Calitatea materialului utilizat (relevanța conținutului științific, acuratețea datelor colectate) .
5. Creativitatea (modul de abordare în soluționarea proiectului).

Calitatea activității didactice:

1. Raportarea elevului la tema proiectului (măsura în care elevul a răspuns la sarcina avută).
2. Performarea sarcinilor (nivelul de performanță la care a ajuns elevul în rezolvarea sarcinii).
3. Documentarea (măsura în care elevul a identificat bibliografia și modul cum a prelucrat-o).
4. Nivelul de elaborare și comunicare (vizează calitatea expunerii, a materialelor prezentate prin grafice ilustrative, precum și punctele de vedere critice).
5. Greșelile (de natură științifică sau de comunicare).
6. Creativitatea (originalitatea activității).
7. Calitatea rezultatelor (modul de aplicabilitate și utilitate a rezultatelor).

Criterii de evaluare a proiectului (a produsului finit):

1. Stabilirea scopului proiectului;
2. Activitatea individuală realizată de elev;
3. Rezultate, concluzii. Aprecierea proiectului în termeni de eficiență, validitate, aplicabilitate;

4. Prezentarea proiectului;
5. Relevanța proiectului [3, pag.142].

Avantaje și dezavantaje ale proiectelor

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
<ul style="list-style-type: none"> – stimulează creativitatea; – dezvoltă motivația intrinsecă; – cultivă încrederea în forțele proprii; – acomodează elevii la situațiile de cercetare științifică; – cultivă gândirea proiectivă; – facilitează însușirea unor tehnici de elaborare și de execuție a unei lucrări științifice, practice; – dezvoltă interactivitatea dacă se lucrează pe echipe. 	<ul style="list-style-type: none"> – rolul profesorului este minimalizat; – necesită un timp mai îndelungat pentru organizare, desfășurare și evaluare; – interesul față de proiect poate scădea pe parcursul lui datorită timpului prea mare de realizare.

4. Portofoliul

Portofoliul este metoda de evaluare ce urmărește progresiv, pe durate mari de timp, nivelul performanțelor școlare ale elevilor obținute în urma unor activități la care se folosesc metodele și tehnicile uzuale de evaluare: probele scrise, observația sistematică, proiectul, autoevaluarea etc..

Adevărată „carte de vizită” a elevului, portofoliul se impune a fi utilizat în practica școlară, întrucât se constituie ca o selecție de lucrări reprezentative pentru indicarea progresului învățării, precum și pentru dezvoltarea creativității elevilor care își aleg singuri unele lucrări, se pot autoevalua și pot reflecta asupra cunoștințelor acumulate. Este un instrument flexibil, ușor adaptabil la specificul disciplinei și al clasei, solicitând o apreciere mai mult calitativă decât cantitativă. Un portofoliu poate conține unele din temele de acasă ale elevilor: fișe de lucru, referate, eseuri, pliante, desene, planșe, teste, teze, diplome, contribuții la reviste școlare etc.

Portofoliul pune în evidență următoarele capacități:

- capacitatea de a observa și de a manevra informațiile;
- capacitatea de a raționa și a utiliza cunoștințele;
- capacitatea de a observa și de a alege metodele de lucru;
- capacitatea de a evalua rezultatele;
- capacitatea de a organiza materialul;
- capacitatea de a utiliza bibliografia;
- capacitatea de a realiza un produs [1, pag.143].

Avantajele utilizării portofoliului ca metodă derivă din obiectivul includerii în actul evaluării a unor produse ale activității elevilor care altfel nu ar fi evaluate. Evaluarea devine mai puțin stresantă pentru elevul care are astfel posibilitatea să se implice în

propria-i evaluare și să realizeze activități, respectiv materiale, care îl reprezintă cel mai bine. De asemenea, prin dezvoltarea capacității de autoevaluare, elevii devin disponibili pentru acceptarea progresului personal.

Portofoliul corespunde cel mai bine strategiei învățării individualizate bazată pe stilurile de învățare.

5. Investigația

Investigația reprezintă metoda ce presupune rezolvarea de către elev a unei sarcini în mod creator, prin punerea în evidență a unui întreg ansamblu de cunoștințe și capacități în condiții de învățare diferite de cele clasice.

Investigația are, pe de altă parte, un caracter sumativ, implicând cunoștințe, priceperi, abilități și atitudini dezvoltate pe o perioadă mai lungă de timp, precum și un caracter formativ integrator pentru procesele de învățare, evaluare. Ea se poate desfășura pe parcursul uneia sau a mai multor ore de curs, prin formularea clară și concisă a unor teme care se pot lăsa pentru acasă, dar care vor fi definitive în clasă.

Pentru a evalua investigația se urmărește:

- strategia de rezolvare;
- aplicarea cunoștințelor;
- corectitudinea înregistrării datelor;
- prezentarea rezultatelor și a produselor;
- atitudinea elevilor față de sarcina dată;
- dezvoltarea deprinderii de lucru individuale sau de grup.

Avantaje și dezavantaje ale investigației

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
<ul style="list-style-type: none">– stimulează creativitatea și inițiativa elevilor pentru luarea deciziilor;– dezvoltă motivația intrinsecă;– are un caracter puternic formativ;– cultivă încrederea în forțele proprii;– acomodează elevii la situațiile de cercetare științifică;– dezvoltă capacitățile de rezolvare a problemelor, de argumentare, de gândire logică.	<ul style="list-style-type: none">– necesită un timp precis de realizare;– necesită resurse, material pentru realizare.

6. Autoevaluarea

Autoevaluarea reprezintă o metodă de evaluare cu un grad formativ ridicat, prin implicarea elevilor în aprecierea propriilor rezultate, pe baza unor criterii de evaluare stabilite și comunicate anterior de către profesor în colaborare cu ei sau nu. Pentru unii autori,

autoevaluarea poate însemna chiar „motorul învățării”, atâta timp cât elevii cunosc și conștientizează aceste criterii. Se impune ca elevii să fie încurajați să se autoevalueze, întrucât astfel pot urmări mai atent obiectivele pe care le au de îndeplinit, sarcinile de lucru pe care le au de rezolvat și nivelul de performanță la care trebuie să acceadă. Se pot utiliza grile de autoevaluare, prin care elevul își poate determina individual eficiența activității.

Prezentăm în continuare câteva modalități prin care se poate ajunge la autoevaluare:

1. *Autocorectarea sau corectarea reciprocă* permite depistarea propriilor greșeli sau pe ale colegilor, reprezentând un prim pas în conștientizarea obiectivelor de atins.
2. *Autonotarea controlată* îndeamnă elevul de a-și acorda o notă și a o confrunța cu cea dată de profesor, evidențiind corectitudinea sau incorectitudinea aprecierilor practicate.
3. *Notarea reciprocă* presupune ca elevii să-și noteze colegii prin reciprocitate, iar nota acordată nu este pusă obligatoriu în registru.
4. *Metoda de apreciere obiectivă a lui Zapan* se concretizează în antrenarea întregului colectiv al clasei în acordarea unei note pentru fiecare elev în parte sau pentru întregul grup.

Avantaje și dezavantaje ale autoevaluării

AVANTAJE	DEZAVANTAJE
<ul style="list-style-type: none"> – elevul este participant activ la propria formare; – motivează elevii în atingerea scopurilor sarcinii de lucru; – dezvoltă atitudinea pozitivă față de învățatură; – conștientizează elevul de propriul progres realizat; – contribuie la depistarea lacunelor și ameliorarea lor imediată; – promovează comunicarea elev-profesor, elev-elev. 	<ul style="list-style-type: none"> – necunoașterea criteriilor de evaluare; – subiectivitate în acordarea notei; – dacă nu se folosește în continuu și nu se concretizează prin notare efectivă, pierde din valoare.

Ca instrumente utile în autoevaluarea comportamentelor din domeniul cognitiv se folosesc fie chestionarele, fie scările de clasificare:

Chestionar privind autoevaluarea comportamentului elevului față de tema de acasă: CHESTIONAR

1. Care sunt etapele pe care le-ai parcurs în vederea rezolvării temei la matematică?

.....

2. Prin rezolvarea temei pentru acasă am aprofundat.....

3. Dificultățile pe care le-am întâlnit au fost:.....

4. Cred că mi-aș putea îmbunătăți performanța dacă

5. Cred că activitatea mea ar putea fi apreciată ca fiind

Evaluarea presupune o abordare în strânsă dependență de finalitățile educaționale, de conținuturile și strategiile de predare-învățare complete, de mijloacele de învățământ corespunzătoare și de un timp de învățare adecvat.

Programa preuniversitară este una din componentele Curriculumului Național având un rol reglator în a orienta demersul didactic către elev, necesitățile și posibilitățile acestuia, prin raportare la ansamblul de obiective-cadru și de obiective de referință, impunând în același timp asigurarea unui minim de cunoștințe și a unui parcurs didactic personalizat. Curriculumul Național este conceput ca un instrument menit să sporească fidelitatea și rigoarea activităților educative. Obiectivele au un rol reglator în cadrul proiectării didactice pentru asigurarea calității acesteia, în formarea unor capacități și atitudini specifice disciplinei, în progresia de competențe și de cunoștințe de la un an de studiu la altul.

BIBLIOGRAFIE:

1. Cucuș C. *Teoria și metodologia evaluării*. Iași: Editura Polirom, 2008.
2. Ionescu M. *Managementul clasei*. București: Editura Humanitas educațional, 2003.
3. Potolea D., Manolescu M.(2005). *Teoria și practica evaluării educaționale*. București: Proiectul pentru învățământ rural, Ministerul Educației Naționale, 2005.